

EWANGELICKI
KOŚCIÓŁ
ZBAWICIELA

w Cieplicach

Tekst: dr Piotr Oszczanowski

(tekst pochodzi z wydawnictwa „Ewangelickie Kościoły na Śląsku”)

Fotografie: Janusz Jaremen JAREMEN PRESS

Opracowanie graficzne i skład: JAREMEN PRESS

Konsultacja: ks. Sebastian Kozieł, Joanna Kozieł

EWANGELICKI
**KOŚCIÓŁ
ZBAWICIELA**

w Cieplicach

Cieplicki kościół Zbawiciela to druga ewangelicka świątynia wzniesiona w tym samym miejscu. Już w grudniu 1741 r. tutejsi luteranie wystali do przebywającego wówczas we Wrocławiu króla pruskiego Fryderyka II von Hohenzollern (1712–1786) swoich deputowanych, aby ci przedłożyli władcy prośbę o przyzwolenie na budowę nowej świątyni w ich rodzinnym mieście. Ukoronowaniem tych zabiegów była wydana dwukrotnie zgoda władcy – 29 grudnia 1741 r. oraz powtórzona 4 stycznia 1742 r. Teraz, kiedy to ewangelicy doświadczyli długo oczekiwanej swobody religijnej, kiedy już nie było potrzeby korzystania z jełnigórskiego kościoła łaski, wystawili

„Ukoronowaniem tych zabiegów była wydana dwukrotnie zgoda władcy...”

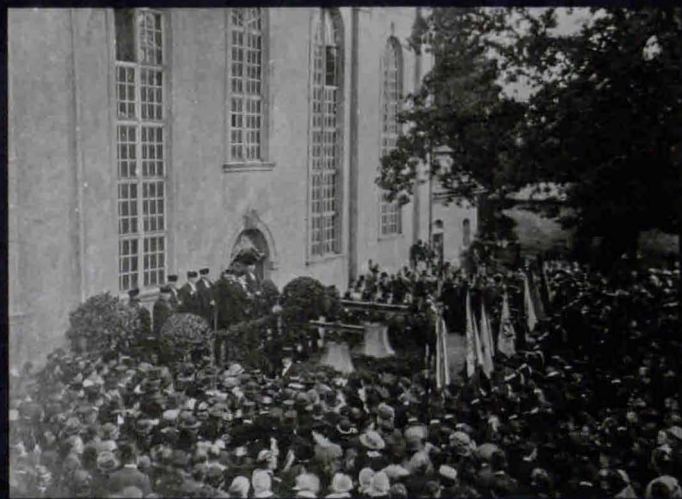

„ ...Adam Gottfried
Thebesius
(1714-1747)... „

oni w przeciągu niespełna dwóch zimowych miesięcy (pomiędzy 20 stycznia i 15 marca, a poświęcony trzy dni później przez jeleniogórskiego diakona Jeremiasa Ketzlera) roku 1742 swój skromny, drewniany dom modlitwy (Bethaus). Stał on na wydzielonym placu, w dawnym ogrodzie Friedricha Lucasa, otoczonym murem z czterema bramami, wraz z sąsiadującym z nim domem parafialnym (1743-1744), budynkiem szkolnym (1749) oraz założonym tu cmentarzem (poświęconym 21 maja 1744 r.). Pierwszym pastorem gminy luterńskiej – w latach 1742-1747 – był pochodzący z zasłużonej i znanej na tym terenie rodziny Adam Gottfried Thebesius (1714-1747), przedwcześnie zmarły, utalentowany autor pieśni religijnych.

„ Przybicie 95 tez w Wittenberdze
przez ks. Marcina Lutra „

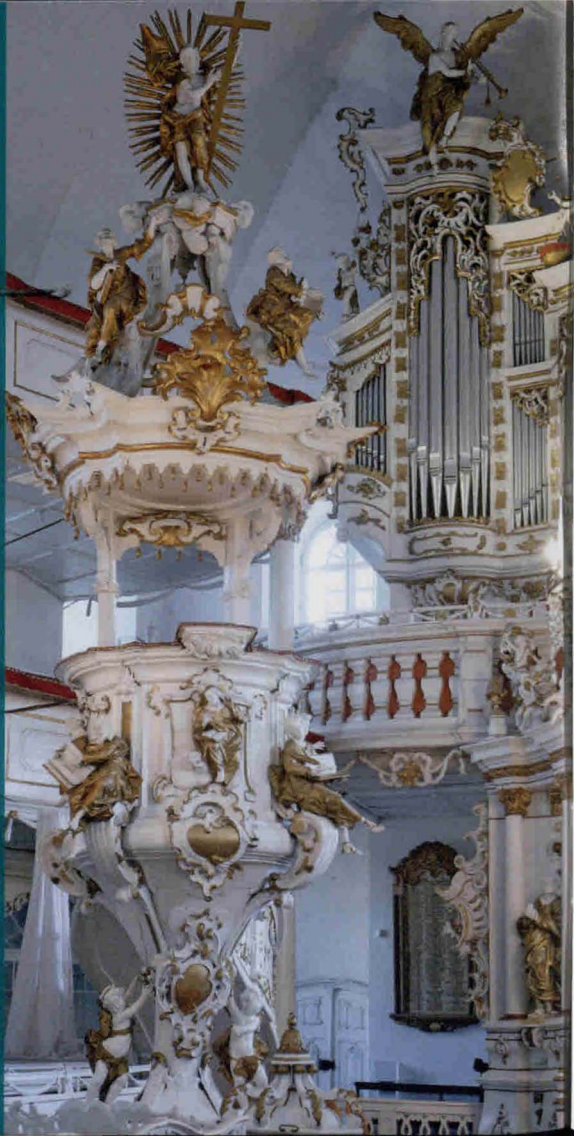

[Faint handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

Jan
Graham
1876
L. B. 100

„...nie było
w stanie
zaspokoić
ambicji...”

Wraz z bogaceniem się członków gminy luterńskiej, koniunkturą na ich wyroby szklarskie i szlifierskie, coraz większą popularnością tutejszego kurortu, a także świadomością zmian, jakich doświadczała wówczas sztuka śląska, ich ambicje wzrosły niewspółmiernie. To, co do tej pory ich zadawało, było jakże długo oczekiwanym spełnieniem marzeń o własnej świątyni, teraz już nie było w stanie zaspokoić ambicji. Gdy do tego dodamy jeszcze operatywność, upór i gospodarność (zaoszczędził w ciągu 14 lat posługi bowiem 4000 talarów) Augusta Jacoba Fritze (1734–1804, od 1758 r. jako pastor sprawował opiekę nad

„August
Jacob
Fritze”

gminą cieplicką, a od 1786 r. był inspektorem kościelnym i szkolnym w powiecie jeleniogórskim), to łatwo zrozumieć, iż kolegialnie podjęto decyzję o budowie nowej, okazalszej świątyni. Stała się ona jednym ze znaczących dzieł śląskiej architektury nowożytniej, ciekawym dziełem przełomu i czasów, gdy przebrzmiewa już sztuka baroku, neoklasycyzm powoli zdobywał coraz większe uznanie, a artyści znajdowali upodobanie w ulotnej i subtelnej sztuce rokoka.

” ...podjęto decyzję o budowie nowej, okazalszej świątyni. ”

I taką właśnie jest ta świątynia. W swej architektonicznej formie jeszcze barokowa, z potrzeby dania świadectwa trendom i upodobaniom nowej epoki – neoklasycystyczna, a w swej witalności i radości detalu – rokokowa.

Wzniesiona w ciągu trzech lat (od 1774 r. do uroczystej konsekracji w Święto Reformacji 31 października 1777 r.) według projektu architekta i mistrza murarskiego z Jeleniej Góry niejakiego Demusa, przy udziale jeleniogórskiego cieśli Bredowa. 6 września 1776 r. na placu budowy miała miejsce katastrofa, w wyniku której zawaliła się wieża. Trzeba było ją wznosić od nowa, a zadania tego podjął się mistrz murarski Liebusch.

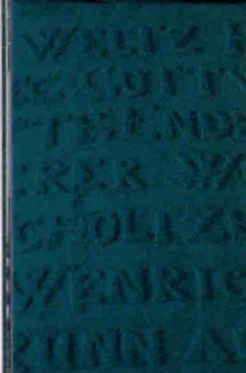
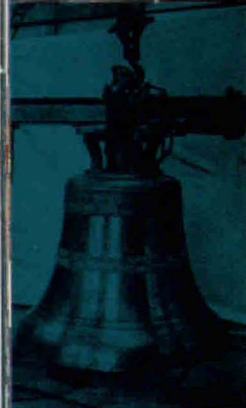

” ...według
projektu
architekta
i mistrza
murarskiego
z Jeleniej
Góry... ”

” ...oraz
zawieszono
trzy dzwony
odlane w 1774 r. ”

Po ukończeniu prac w 1779 r. na wieży zamontowano nowy zegar z czterema cyferblatami autorstwa mistrza Beckera z Włenina oraz zawieszono trzy dzwony odlane w 1774 r. przez ludwisarza Johanna Ehrenfrieda Seiferta w Jeleniej Górze, a pochodzące jeszcze ze starego, drewnianego kościoła. Jako zwieńczenie hełmu wieży, wykonanego przez czeskiego mistrza Kroloba, umieszczono połączoną gałkę oraz krzyż, które to wyszły spod rąk mistrza Beer z Jeleniej Góry.

Kościół Zbawiciela to masywna budowla na rzucie prostokąta, którego ściany podłużne akcentowane są szerokimi trójbocznymi ryzalitami. Od zachodu dostawiona trójkondygnacyjna wieża na rzucie kwadratu zwieńczona jest ośmiobocznym hełmem z latarnią. Wewnątrz przekrytym pozorną kopułą dominują dwie kondygnacje wspartych na filarach empory, pokrytych skromną dekoracją snycerską.

„...masywna budowla na rzucie prostokąta...”

”...nieznany fundator
obdarował kościół
wspaniałym kielichem...”

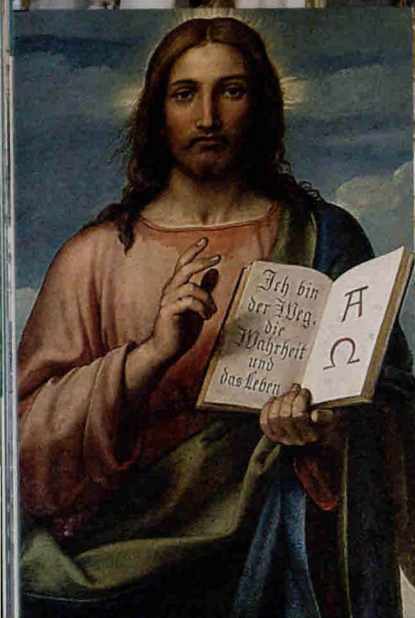
W 1790 r. nieznany fundator obdarował kościół wspaniałym kielichem, wtedy też wreszcie pomalowano do tej pory bezbarwne drewniane ławki oraz balustrady empor na kolor biały, rozpoczęto też pokrywanie polichromią ołtarza i ambony (tę ponownie pomalowano w 1809 r.).

W 1792 r., z okazji 50-lecia wybudowania pierwszego kościoła cieplickiego dokonano remontu w dalszym ciągu „doposażanej” nowej świątyni i wzbogacono ją o pamiątkową polichromię umieszczoną w zachodniej części kościoła z przedstawieniem Alegorii Wiary, to jest niewiasty dzierżącej w ręku kielich oraz wspierającej się o krzyż, którego fundamentem czy też opoką jest Ewangelia. Towarzyszą jej ukazane pod postacią putti trzymających stosowne atrybuty personifikacje dwóch kolejnych Cnót Teologalnych – Nadziei (z kotwicą) oraz Miłości (z sercem).

” ...Niegdyś w jego centrum znajdował się krucyfiks...”

Na wyposażenie kościoła, głównie o rokokowo-klasycystycznych cechach stylowych, składa się rozbudowany ołtarz architektoniczny, organy oraz ambona i chrzcielnica. Ten pierwszy wykonał w 1777 r. Heinrich Wagner, któremu pomagał H. Weidlich z Jeleniej Góry oraz stolarz Aust. Zdobia go pełnoplastyczne figury Apostołów Piotra i Pawła oraz Marii i Jana Ewangelisty. Niegdyś w jego centrum znajdował się krucyfiks (zawieszony dzisiaj przy wejściu na wieżę kościoła), a obecnie obraz przedstawiający Błogosławiącego Chrystusa trzymającego otwartą Biblię, w której przeczytać można słowa z Ewangelii św. Jana: „Ich bin der Weg, die Wahrheit und das Leben” / „Ja jestem Drogą, Prawdą i Życiem” (J 14,16). Dzieło to namalował w Rzymie w 1870 r. Johann Eduard Ihlée (1812–1885).

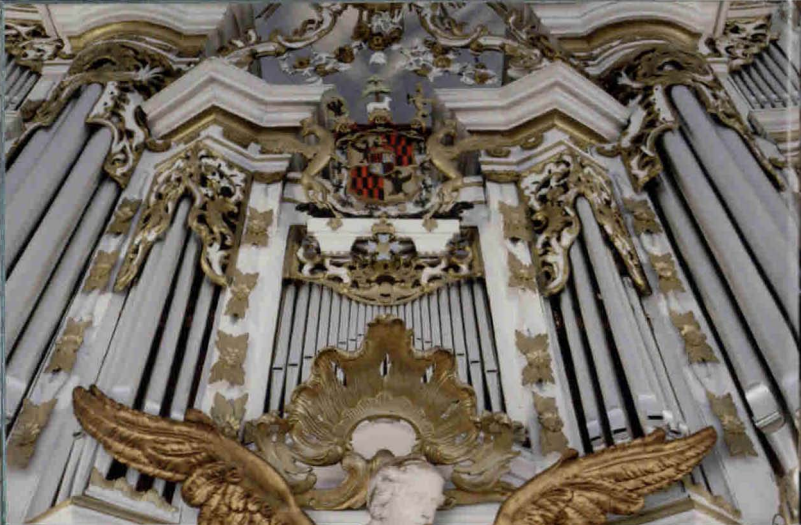

” ...pełnoplastyczne
figury Apostołów
Piotra i Pawła oraz Marii
i Jana Ewangelisty. ”

Ponad ołtarzem – w którego zwieńczeniu zawarta jest grupa rzeźbiarska przedstawiająca Chrystusa zmartwychwstałego w otoczeniu aniołów – umieszczony jest rozbudowany prospekt organowy wykonany przez tego samego rzeźbiarza Wagnera i stolarza Exnera z Malinika (dzisiaj już w obrębie Cieplic) w 1777 r. i zaopatrzony pierwotnie w instrument przez Johanna Gottlieba Meinerta (1725–1812) z Wlenia, a następnie wymieniony na organy (Opus 150) autorstwa Gustava Heinze z Żar z 1927 r. (konserwowane w latach 2001–2002 przez firmę Groß & Soldan z Waditz koło Bautzen). W 1794 r. prospekt organowy uzyskał nową polichromię. Zapewne także wówczas umieszczono na nim herb Johanna Nepomucka von Schaffgotsch (1732–1808), który jako patron świątyni i właściciel majątku cieplickiego sfinansował te prace.

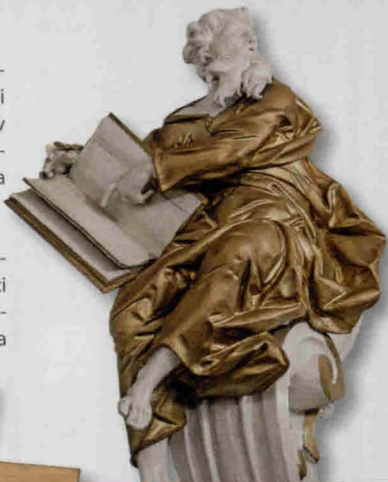

„...umieszczono
na nim herb
Johanna
Nepomucka
von Schaffgotsch.“

Ambona z koszem o kielichowym wykroju, z płaskorzeźbami przedstawiającymi Ewangelistów i bogato zdobionym baldachimem z grupą Zmartwychwstania wykonana została w tym samym roku co ołtarz, i przez tych sam artystów, tj. Wagnera i Exnera. Z kolei chrzcielnica pochodzi z pierwszego, drewnianego kościoła cieplickiego i datowana jest na rok 1742.

Ileż uroku dodają temu wnętrzu wspa-
niałe lustrzane kinkiety oraz wykonane
ze szkła świeczniki zwane pająkami (sześć
sztuk z ok. 1800, 1809 r. i ok 1850 r.),
z których te najmłodsze pochodzą za-
pewne z huty Józefina (dzisiejsza Ju-
lia) w Szklarskiej Porębie; jednorodne
i stylistycznie pasujące do pozostałych
elementów wyposażenia ławki (na nich
oraz tych umieszczonych na emporach
mogło zasiąść 1200 osób) z jakże ma-
lowniczo prezentującymi się „szafkami”
na śpiewniki (zdobiące je malowane
dekoracje kwiatowe, prawie że o ludo-
wym charakterze, pochodzą głównie
z 1 połowy XIX w.); służące do prze-

**” ...malowniczo
prezentującymi
się „szafkami”
na śpiewniki... ”**

„...tak ostentacyjnie
głoszące hołd
królowi pruskiemu...”

przewodzenia kwesty sakwy z dzwoneczkami na długich pałkach (tzw. Klingelbeutel) czy też tak ostentacyjnie głoszące hołd królowi pruskiemu nawet drobne elementy, jak chociażby rokokowy zamek drzwiowy, który na wieku swej kasety posiada zwieńczony koroną wytłoczony monogram FR (Friedericus Rex). Zresztą tych rokokowych, jakże pomysłowych motywów znajdziemy tutaj jeszcze sporo – wystarczy przypatrzeć się nie tylko zdobieniom ambony, ołtarza lub prospektu organowego, ale nawet tak wydawało by się drugorzędnym elementom, jak drewniana skarbonka, drzwi prowadzące do zakrystii lub podniebie pozornej kopuły nakrywającej wnętrze kościoła.

Dzisiaj kościół Zbawiciela, a tę nazwę nosi od 4 czerwca 1994 r., jest w przededniu wielkich prac konserwatorskich. Tutejsza społeczność ewangelicka oraz ks. proboszcz Sebastian Kozieł podjęli się niezwykle ambitnego zadania. Przywrócenie tego wartościowego zabytku sztuki rokoka i wczesnego neoklasycyzmu do stanu jego dawnej świetności będzie wspaniałym osiągnięciem. Na miarę wielkiego znaczenia luteran i ich konfesji dla historii i współczesności tej wyjątkowej karkonoskiej krainy.

” ...podjęli się
niezwykle
ambitnego
zadania... ”

Ewangelicki Kościół Zbawiciela
pl. Piastowski 18 • 58-560 Jelenia Góra

tel.: +48 75 642 66 67

cieplice@luteranie.pl

www.cieplice.luteranie.pl

Konto bankowe dla ofiarodawców:

KOD SWIFT: WBKPPLPP

80 1090 2633 0000 0001 0097 6383

Duszpasterz Parafii:

ks. Sebastian Kozieł, proboszcz

sebastian.koziel@luteranie.pl